

העזרה מהסוגיא

גיטין נג. – ס:

פרשת מטות-מסעי ה'תשפ"ג

דף נג - גר

◆ דיני היזק שאינו ניכר:

• דין מזיק בהיזק שאינו ניכר (כגון מטמא מדמיע ומנסך וכהן שפיגל קרבן):

○ מדאורייתא:

▪ למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק - חייב.

▪ למ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק - פטור.

○ מדרבנן:

▪ לרבי יהודה - בשוגג פטור במזיד חייב.

▪ לרבי מאיר - חייב.

○ פטור 'קים ליה בדבריה מנייה' ב'מנסך' באופן שניסך את היין ממש - לרב אין פטור, לשמואל יש פטור?

✽ הערות ✽

א הגמ' מביאה שנחלקו האמוראים האם לומדים 'קנסא מקנסא', כלומר האם אפשר ללמוד מדין מטמא מדמיע ומנסך גם לאופנים אחרים: לרב אפשר ללמוד, ולשמואל אי אפשר ללמוד.

ב הגמ' בהו"א מבארת שרבי יהודה ורבי מאיר נחלקו האם היזק שאינו ניכר שמיה היזק: לרבי יהודה שמיה היזק, ולרבי מאיר לאו שמיה היזק, ורש"י מוסיף שהטעם שלפי רבי מאיר חייב במזיד הוא 'כדי שלא יהיה כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו'. והגמ' במסקנא מבארת, לפי המ"ד 'היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק', שרבי מאיר ורבי יהודה סוברים סובר היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק, והטעם שבמזיד חייב 'כדי שלא יהיה כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו', ורבי מאיר סובר שרובן קנסו במזיד ולא בשוגג, ורבי יהודה סובר ש'קנסו שוגג אטו מזיד'. המהרש"א מוסיף שהגמ' יכלה לבאר לפי המ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק, שרבי יהודה סובר שרובן פטור את המזיק בשוגג כדי שהמזיק יודיע על כך לניזק, ולפי רבי מאיר רבנן לא פטרו כלל.

ג תוס' מבארים שלפי דעת שמואל שבמנסך יש פטור 'קים ליה בדבריה מנייה', רבנן לא חייבו במזיד מחמת הטעם 'שלא יהיה כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו', משום שמחמת טעם זה רבנן חייבו בהיזק שאינו ניכר כאילו היה היזק ניכר, אבל רבנן לא חייבו באופן שיש פטור של 'קים ליה בדבריה מנייה' שגם אם היה היזק ניכר היה פטור.

לקבלת העלון במייל B0527147396@gmail.com

- דין גזלן בהיזק שאינו ניכר (כגון גזל חמץ ועבר עליו הפסח) - למ"ד היזק שאינו ניכר שמיא היזק לא יכול להחזיר את החפץ אלא צריך לשלם את דמיו, ולמ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיא היזק יכול להחזיר את החפץ.

◆ המבשל בשבת:

- המבשל בשוגג לרבי מאיר - למבשל ולאחרים מותר לאכול.
- המבשל במזיד לרבי מאיר וכן המבשל בשוגג לר' יהודה - למבשל ולאחרים אסור לאכול באותה השבת.
- המבשל במזיד לר' יהודה וכן המבשל בשוגג לר' יוחנן הסנדלר - למבשל אסור לאכול לעולם, ולאחרים אסור לאכול באותה שבת.
- המבשל במזיד לר' יוחנן הסנדלר - למבשל ולאחרים אסור לאכול לעולם.

◆ דיני עד אחד שמעיד 'נטמאו טהרותי':

- באופן שהעד 'נאמן כבי תרי' - נאמן אפילו בדבר שבערווה.
- באופן שהעד 'אינו נאמן כבי תרי':

○ באופן שהבעל דין מכחיש או שאומר 'איני יודע':

- באופן ש'בידו' עכשיו - נאמן.
- באופן שהיה 'בידו' - לאביי נאמן, לרבא אינו נאמן.
- באופן שאינו 'בידו' - אינו נאמן.

○ באופן שהבעל דין שותק - נאמן משום ששתיקה כהודאה.

◆ דיני ספר תורה שהסופר הודה שלא נכתב לשמה (באופן שאין לו נאמנות של 'בידו'):

- באופן שהסופר אמר שלא כתב את האזכרות לשמה - הספר תורה כשר והסופר הפסיד את שכר הכתיבה.
- באופן שהסופר אמר שלא עיבד את העור לשמה - הספר תורה פסול.

✽ הערות ✽

תוס' מביאים את דברי רבי נחוניא בן הקנה [כתובות ל ב] שהגונב חלב של חברו ואכלו חייב משום שהתחייב בחיוב הגניבה בשעת הגבהה והתחייב בחיוב אכילת חלב בשעת אכילה, ונחלקו הלישנות בגמ' בביאור הטעם של דין זה: ללישנא קמא משום ש'אפשר לאכילה ללא הגבהה', וללישנא בתרא משום ש'אי בעי לאהדורה מצי מהדר לה'. ועל פי זה נחלקו תירוצי התוס' בביאור המחלוקת של רב ושמואל וכדלהלן.

תוס' בתירוצו הראשון מבארים ששמואל סובר כמו הלישנא קמא, ולכן בניסוח ש'אי אפשר לניסוח ללא הגבהה' יש פטור של 'קים ליה בדבריה מיניה'. ורב סובר כמו הלישנא בתרא, ולכן בניסוח ש'אפשר לאהדורה' אין פטור של 'קים ליה בדבריה מיניה'.

תוס' בתירוצו השני מבארים שרב סובר כמו הלישנא קמא, אלא שסובר ש'אפשר לנסך ללא הגבהה', ולכן אין פטור של 'קים ליה בדבריה מיניה'.

תוס' בתירוצו השלישי מבארים שדברי הגמ' בכתובות שבאופן ש'אי אפשר לניסוח בלא הגבהה' יש פטור של 'קים ליה בדבריה מיניה', נאמרו לדעת רבי אבין, אבל רבי ירמיה חולק וסובר שאפילו באופן ש'אי אפשר לניסוח בלא הגבהה' אין פטור של 'קים ליה בדבריה מיניה', ורב סובר כדברי רבי ירמיה.

תוס' בתירוצו הרביעי מבארים שלמרות ששמואל סובר ש'אפשר לניסוח בלא הגבהה' ואין פטור של 'קים ליה בדבריה מיניה' על שעת ההגבהה, מ"מ יש פטור של 'קים ליה בדבריה מיניה' על שעת הניסוח ומימלא יכול לומר 'הרי שלך לפניך', ורב סובר שכיון שלא היה פטור של 'קים ליה בדבריה מיניה' בשעת ההגבהה חל ההתחייבות על כל נזק שיעשה בידיו, למרות שבשעת הנזק יהיה פטור של 'קים ליה בדבריה מיניה'.

ד בדברי הגמ' מבואר שלפי רבא באופן שבפעם הראשונה שהעד פגש את הבעל הבית לא אמר 'נטמאו טהרותי' ובפעם השנייה אמר 'נטמאו טהרותי' אינו נאמן.

ה הגמ' מבארת שהסיבה שהסופר הפסיד את כל שכר הכתיבה, ולא מקבל שכר על כתיבת המילים בספר תורה שאינם אזכרות, משום שאי אפשר לתקן את הספר תורה על ידי העברת קולמוס לשמה, משום שהעברת קולמוס גורמת שהכתב יהיה שונה מהכתב הרגיל, וכיון שצריך לתקן את הספר תורה במקומות רבים יש בכך פסול של 'מונומי'.

ו הגמ' מבארת שהסיבה שהספר תורה פסול, משום שהסופר ידע שבאמירתו מפסיד את שכרו, ולכן יש חזקה שמעיד אמת. אבל באופן שאמר שלא כתב את האזכרות לשמה, אין חזקה שמעיד אמת, כיון שיתכן שהסופר חשב שלא יפסיד את כל שכרו אלא רק את השכר של האזכרות.

דף נה

- ◆ **דין גירושין באופן שאין לאשה דעת לגירושין** (כגון שהאשה חרשת או שהבעל אמר לעדים שרוצה לגרש את אשתו ואמר לאשה 'כנסי שטר חוב זה') - לרבי יוחנן בן גוגדא הגירושין חלים משום שלא צריך את דעת האשה בגירושין.¹
- ◆ **דין אכילת תרומה באשה שנשואה מדרבנן** - קטנה שנשואה מדרבנן אוכלת בתרומה, חרשת שנשואה מדרבנן לא אוכלת בתרומה.²
- ◆ **הגזול קורה ובנאה בבית** - לבית שמאי חייב הגזל לשבור את הבית ולהוציא את הקורה ולהשיבה לבעלים, ולבית הלל לא צריך להחזיר את הקורה עצמה אלא צריך להחזיר את דמי הקורה מפני תקנת השבים.
- ◆ **הגזול חטאת והקריבה:**
 - למ"ד יאוש קונה:
 - מדאורייתא - מכפרת.
 - מדרבנן - באופן שהגזילה נודעה לרבים לא מכפרת, כדי שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות. ובאופן שהגזילה לא נודעה לרבים מכפרת.
 - למ"ד יאוש לא קונה:
 - מדאורייתא - לא מכפרת.³
 - מדרבנן:
- בקרבן שיש בו אכילת כהנים (כגון חטאת) - באופן שהגזילה נודעה לרבים לא מכפרת. ובאופן שהגזילה לא נודעה לרבים מכפרת, כדי שלא יהיו הכהנים עצבים שאכלו בשר איסור והמזבח יהיה בטל.⁴
- בקרבן שאין בו אכילת כהנים (כגון עולה) - לא מכפרת משום שלא שייך הטעם שהכהנים יהיו עצבים.

דף נו - נט

◆ **דין גוי שגזל קרקע מ ישראל:**

- באופן שלא היה חשש שהגוי יהרוג את ישראל אלא הגוי גזל את הקרקע מהישראל, ולאחר מכן מכר את הקרקע לישראל אחר:

✎ הערות ✎

- ז המשנה ביבמות [ק"ב] מביאה שנחלקו התנאים בנידון זה: לת"ק הגירושין חלים, ולרבי יוחנן בן נורי הגירושין לא חלים. ולפי"ז רבי יוחנן בן גוגדא סובר כדברי ת"ק.
- ח תוס' מביאים שבדברי הגמ' ביבמות [ז' א] מבואר שקטנה שנשואה מדרבנן יכולה לאכול בתרומה דרבנן, ולפי המ"ד 'יש כוח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה' יכולה לאכול גם בתרומה דאורייתא. הגמ' מבארת שהסיבה שחרשת שנשואה מדרבנן לא אוכלת בתרומה, משום שרבנן גזרו אטו חרשת שנשואה לאחר, שהיא אסורה לאכול בתרומה אטו פקחת שנשואה לאחר שאסורה לאכול בתרומה דאורייתא.
- ט בדברי הגמ' מבואר שעולא סובר שמדאורייתא החטאת לא מכפרת, ורש"י מבאר שלמרות שעולא סובר שיאוש קונה, מ"מ לענין קרבן יאוש לא קונה דכתיב 'קרבנו ולא הגזול' ותוס' בתירוץ הראשון מבארים שלמרות שעולא סובר שיאוש קונה, מ"מ הקרבן פסול משום 'מצוה הבאה בעבירה', אמנם תוס' בתירוץ השני חולקים וסוברים שבאופן זה אין פסול של 'מצוה הבאה בעבירה' משום שקנה את הגזילה לפני ההקדש, ולכן תוס' מבארים שעולא סובר שיאוש לא קונה, אמנם יאוש ושינוי השם קונה, ובאופן שהקדיש לאחר יאוש ועל ידי ההקדש נעשה שינוי רשות פסול משום 'מצוה הבאה בעבירה', משום שקנה את הגזילה בשעת ההקדש.
- י בדברי הגמ' מבואר שבאופן זה שהגזילה לא נודעה לרבים והגנב הקדיש את הבהמה ושחט את הבהמה בחוץ, חייב מדין 'שחוט' חוץ'. ורש"י מבאר שדין זה הוא קנס לגנב, שרבנן הקנו לו את הבהמה כדי שיחול ההקדש ויתחייב מדין שחוט' חוץ. אמנם תוס' מבארים שדין זה לא נאמר רק באופן שהגנב עצמו שחט את הבהמה בחוץ, אלא נאמר גם באופן שאדם אחר שחט את הבהמה בחוץ, משום שרבנן הקנו את הבהמה לגנב כדי שהכהנים לא יהיו עצבים ויחול ההקדש, ומימלא השוחט בחוץ חייב מדין שחוט' חוץ.
- הגמ' מבארת שבאופן שרבנן הקנו את הבהמה לגנב, זמן ההקנאה הוא סמוך לזמן ההקדש ולא למפרע משעת הגניבה, כיון שאם רבנן היו מקנים את הבהמה לגנב למפרע מזמן ההקדש, הגנב היה מרויח שהגזילות והוולדות של הבהמה יהיה שייכים לו, ונמצא 'חוטא נשכר'.

○ בבבל - הקרקע שייכת לקונה, משום שהנגזל היה צריך ללכת לתבוע את הגוי בערכאות, וכיון שלא תבע מוכח שמחל על הקרקע.

○ בשאר המקומות - הקרקע שייכת לבעלים.

• באופן שהיה חשש שהגוי יהרוג את ישראל ולכן הישראל נתן את הקרקע, ולאחר מכן מכר את הקרקע לישראל אחר:

○ באופן שאין ראייה שהבעלים מחל ללוקח:

▪ בזמן שיש גזירה קשה שהגויים יהרגו את ישראל - הקרקע שייכת לקונה, כיון שהבעלים הקנה את הקרקע לגוי כדי שלא יהרוג אותו.^א

▪ בזמן שאין גזירה קשה:

• ל'משנה ראשונה' - הקרקע שייכת לבעלים, כיון שהבעלים לא הקנה את הקרקע לגוי.

• ל'משנה אחרונה':

○ בשנים עשר חדש הראשונים - באופן שהבעלים רוצה לשלם לקונה את כל שווי הקרקע ולהוציא את הקרקע

מידו, יכול לעשות כך. ובאופן שהבעלים לא רוצה לעשות כך, הקרקע שייכת לקונה והוא צריך לשלם לבעלים רביע^ב.

○ לאחר שנים עשר חדש - הקרקע שייכת לקונה והוא צריך לשלם לבעלים רביע.

○ באופן שיש ראייה שהבעלים מחל ללוקח - הקרקע שייכת לקונה.

○ האופנים שבהם יש ראייה שהבעלים מחל ללוקח:

▪ באופן ש'לקח מישראל וחזר ולקח מסיקרון' - בין באופן שהישראל אמר 'לך חזק וקני' ובין באופן שהישראל כתב שטר ובין באופן שכתב שטר עם אחריות יש ראייה שהבעלים מחל ללוקח.

▪ באופן ש'לקח מסיקרון וחזר ולקח מישראל':

• באופן שהישראל אמר 'לך חזק וקני' - אין ראייה שהבעלים מחל ללוקח.

• באופן שהישראל כתב שטר - לרב יש ראייה שהבעלים מחל ללוקח, לשמואל אין ראייה שהבעלים מחל ללוקח.^ג

• באופן שהישראל כתב שטר שיש בו אחריות - יש ראייה שהבעלים מחל ללוקח.

◆ **דיני חזקה בלוקח מסיקרון** - באופן שהלוקח החזיק בקרקע שלש שנים וטוען שקנה מהבעלים ושילם רביע כפי התקנה, הקרקע שייכת לו. ובאופן שהחזיק ולא טוען טענה הקרקע חוזרת לבעלים, כיון שהיו 'חזקה ללא טענה'. ובאופן שמת הלוקח או שמכר לאחר, בין באופן שהיורש והלוקח השני טוענים שהלוקח הראשון שילם רביע, ובין באופן שלא טוענים, הקרקע שייכת להם משום שקי"ל 'טוענים ליורש וטוענים ללוקח'.

» הערות «

יא הגמ' מבארת שבזמן טיטוס היה שלש תקופות: בתקופה הראשונה היה גזירה שכל גוי שרואה יהודי ולא הורגו ירהג. בתקופה השנייה גוי שהרג יהודי היה צריך לשלם ארבע זוז. ובתקופה השלישית גוי שהרג יהודי היו הורגים אותו. ובדברי הגמ' מבואר שבזמן התקופה הראשונה והשנייה, כיון שהיה חשש גדול שהגוי יהרוג את הישראל, באופן שישראל נתן קרקע לגוי בשביל שלא יהרוג אותו היה מקנה את הקרקע לגוי, אבל בתקופה השלישית שאין חשש גדול שהגוי יהרוג את הישראל, באופן שישראל נתן קרקע לגוי בשביל שלא יהרוג אותו, לא היה מקנה את הקרקע לגוי.

יב נחלקו האמוראים בשיעור 'רביע': לרב הכוונה רבע מהמעות ששילם לגוי או חמישית מהקרקע, כיון שהשיעור שהגוי מוכר לישראל הוא שווה חמש בארבע. ולשמואל הכוונה שליש מהמעות ששילם לגוי או רבע מהקרקע, כיון שהשיעור שהגוי מוכר לישראל הוא שווה ארבע בשלש.

יג תוס' בפירוש הראשון מבארים שרב סובר שבאופן שהישראל כתב שטר יש ראייה שמחל ללוקח, ותוס' בפירוש השני מבארים שרב לשיטתו ש'אחריות טעות סופר', כלומר שדרך כל אדם לכתוב אחריות בשטר ולכן שטר שלא כתוב בו אחריות תולים שהסופר שכח לכתוב את האחריות ומימלא נחשב כמו שטר שיש בו אחריות, אמנם שמואל לשיטתו ש'אחריות לאו טעות סופר' ולכן שטר שאין בו אחריות אין בו ראייה שהבעלים מחל ללוקח, ורק שטר שכתוב אחריות במפורש יש ראייה שהבעלים מחל ללוקח.

דף נט

◆ דיני חרש:

- קנין במטלטלים - לת"ק הקנין חל על ידי רמיזה, לבן בתירא הקנין חל על ידי עקימת שפתים.
- גט:
- ללישנא קמא - הקנין חל על ידי רמיזה.
- ללישנא בתרא - נחלקו בכך ת"ק ובן בתירא כדלעיל.

◆ דיני קטן:

- באופן שהקטן הגיע לעונת הפעוטות (בין גיל שש לגיל עשר לפי חכמת התינוק):
- מקח וממכר במטלטלים - הקנין חל"י.
- מתנה במטלטלים - לאביי הקנין לא חל, לרב אשי הקנין חל.
- באופן שהקטן לא הגיע לעונת הפעוטות - הקנין לא חל.

◆ דיני העולים בקריאת התורה:

- באופן שיש כהן לוי וישראל:
- סדר העליות - כהן ואחריו לוי ואחריו ישראל^{טו}.
- האם מותר לכהן לחלוק כבוד לרבו:
- בשבת וביום טוב - אסור.
- בשני וחמישי - בזמן הגמרא מותר, ובזמן הזה אסור^{טז}.
- באופן שיש כהן וישראל - הכהן מקבל שתי עליות ואחריו ישראל^{יז}.
- באופן שיש לוי וישראל:
- לפירוש הראשון ברש"י - הישראלים מקבלים את העליות והלוי לא עולה כלל.
- לפירוש השני ברש"י, ולתוס' - סדר העליות לפי כבודן של העולים והלוי עולה במקום הראוי לו.

דף ס

◆ דיני ספר תורה ונביא:

- ספר תורה שחסר בו יריעה אחת - אין קוראין בו.

⌘ הערות ⌘

- יד הגמ' מבארת שבאופן שהיה הונאה במקח וממכר של הקטן, עד שתות המקח חל ומוחזר אונאה, ויותר משתות המקח בטל.
- טו הגמ' מביאה שנחלקו האמוראים בביאור המקור שכהן עולה ראשון: לרב מתנה דכתיב 'ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי', ודורשים כהן ראשון ואחריו לוי. לרבי יצחק נפחא דכתיב 'ונגשו הכהנים בני לוי', ודורשים כהן ראשון ואחריו לוי, לרב אשי דכתיב 'בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים'. ולרבי חייא בר אבא דכתיב 'וקדשתו', ודורשים שהכהן קודם לכל דבר שבקדושה.
- הגמ' מוסיפה שאסור לקרוא ללוי ואחריו ללוי נוסף, משום שיש חשש שיצא לעז על הלוי הראשון שאינו לוי, וכן יש חשש שיצא לעז על הלוי השני שאינו לוי אלא ישראל.
- טז הגמ' מבארת שבאופן שהכהן חולק כבוד לרבו אין דין 'וקדשתו', אלא שבשבת ויום טוב או בשני וחמישי בזמן הזה ש'שכיחי רבים' ויש חשש אינצויי אסור, אבל בשני וחמישי בזמן הגמרא ש'לא שכיחי רבים' כיון שטרודים במלאכין ואין חשש 'אינצויי' מותר.
- יז הגמ' מבארת שבאופן זה לא נותנים עליה אחת לכהן אחד ועליה נוספת לכהן אחר, משום שיש חשש שיצא לעז על הכהן הראשון שאינו כהן אלא ישראל, וכן יש חשש שיצא לעז על הכהן השני שאינו כהן אלא לוי (אמנם באופן ש'מוחזק' שאבי הכהן השני הוא כהן, אין חשש שיצא לעז על אבי הכהן השני, כיון שבן כהן אינו יכול להיות לוי).

- ספר תורה שכתוב בו חומש אחד - אין קוראין בו מפני כבוד הציבור.
- כתיבת מגילה לתינוק בשביל שילמד בה:
 - לת"ק - אסור, אמנם באופן שדעתו להשלים ולכתוב את כל הספר תורה מותר^{יח}.
 - לרבי יהודה - מותר לכתוב מגילה שיש בה ענין שלם.
- נביא שכתוב בו את ההפטרות:
 - לרבה ורב יוסף - אסור לקרוא בו משום שלא נכתב כדינו, וכן הוא נחשב למוקצה בשבת משום שלא ראוי לשימוש.
 - לרבי יוחנן וריש לקיש - מותר לקרוא בו משום 'עת לעשות לה' הפרו תורתך'.
- ◆ **דין השקייה של שדות ליד הנהר** - לרב בעלי השדות הרחוקות משקים ראשונים ולשמואל בעלי השדות הקרובות משקים ראשונים^{יט}.

✻ הערות ✻

- יח הגמ' מבארת שהאיסור לכתוב מגילה לתינוק בשביל להתלמד בה, נאמרה בין לפי ריש לקיש שהתורה ניתנה בשלמות, ובין לפי רבי יוחנן שהתורה ניתנה מגילה מגילה, משום שלאחר שהתורה ניתנה מגילה מגילה הדביקו את המגילות זה לזה, ולאחר מכן אסור לכתוב מגילה אחת.
- יט הגמ' מבארת שהמחלוקת של רב ושמואל היא באופן שלצורך ההשקיה צריך לסתום את הנהר והמים יצאו לתעלות וישקו את השדות, אבל באופן שמשקים את השדות על ידי שאיבה לכו"ע מי שרוצה לשאוב יכול לשאוב.